

Fake news στην εποχή του κορονοϊού

Έκτακτη Συνεργασία

4 Απριλίου
2020

Γράφει ο Φώτιος Σπυρόπουλος * -

Τις τελευταίες ημέρες όλη η υφήλιος ζει στον "πυρετό" της αντιμετώπισης της πανδημίας του ιού COVID-19. Τα μέτρα που έχουν ληφθεί δεν έχουν όμοιο προηγούμενο στην (τουλάχιστον) πρόσφατη ιστορία σε διεθνές επίπεδο και δοκιμάζουν ακόμη και παγιωμένες συνταγματικές αρχές αναφορικά με την άσκηση ατομικών και άλλων δικαιωμάτων - βλ. ενδεικτικά στη Γαλλία την από 22 Μαρτίου 2020 απόφαση του CONSEIL D' ETAT N° 439674 αναφορικά με την απόρριψη ενδεχόμενης καθολικής απαγόρευσης κυκλοφορίας.

Η συγκυρία αυτή είναι προφανές ότι ευνοεί και τον πολλαπλασιασμό των ψευδών ειδήσεων σχετικά με την πανδημία του COVID-19. Με δεδομένο και ότι σήμερα οι ψευδείς ειδήσεις και εν γένει η παραπληροφόρηση διασπείρεται πιο εύκολα και γρήγορα μέσω του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων (βλ. σχετικά **ερευνητικά πονήματα** στο ερευνητικό έργο με επιστημονικό υπεύθυνο τον γράφοντα) και σχετικά με την πανδημία που αντιμετωπίζουμε, το φαινόμενο αυτό των fake news γύρω από τον ιό Covid-19 χαρακτηρίζεται με τον όρο "infodemic" (από το information + epidemic / pandemic).

Η παραπληροφόρηση, εξάλλου, είναι ζήτημα που πρέπει ιδιαίτερα να μας απασχολεί καθώς υπάρχουν ψευδείς ειδήσεις οι οποίες αναμειγνύονται με στοιχεία αληθών πληροφοριών («*blended with facts*», σύμφωνα και με την **έκθεση του High Level Expert Group για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή**) και με αυτόν τον τρόπο ενδεχομένως και συγκεκριμένα να λαμβάνει "σάρκα και οστά" το πρόβλημα.

Αυτές οι πράξεις παραπληροφόρησης, ιδίως στην παρούσα κατάσταση, πρέπει να αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη προσήλωση, καθώς μπορούν να δημιουργήσουν φόβο και αναταραχή στο κοινωνικό σύνολο και να επηρεάσουν αρνητικά την

Απόρρητο

ανταπόκριση των συστημάτων δημόσιας υγείας της εκάστοτε χώρας. Τούτο λαμβανομένου υπόψιν ότι, ιδίως σε εποχή υψηλής αβεβαιότητας, άγχους και πανικού, είναι μάλλον εύλογο να δεχόμαστε πιο εύκολα πληροφορίες που καθησυχάζουν, ή/και προωθούν αμφισβήτηση ή "εύκολες λύσεις".

Ενδεικτικά παραδείγματα από τη διεθνή επικαιρότητα: ο Γενικός Εισαγγελέας της Νέας Υόρκης έχει παρέμβει αναφορικά με **ψευδείς ισχυρισμούς εταιρειών** για την προληπτική ή θεραπευτική δράση προϊόντων τους για τον COVID-19. Πέρα από την όποια οικονομική ή άλλη διάσταση, δυστυχώς υπάρχουν και περιπτώσεις πολύ σοβαρότερες: στο Ιράν αναφέρεται ότι **44 άτομα έχασαν τη ζωή τους από δηλητηρίαση** ακολουθώντας λανθασμένη "πατέντα" θεραπείας του COVID-19.

Τι προβλέπει ο Ποινικός Κώδικας

Στην ελληνική έννομη τάξη η διασπορά ψευδών ειδήσεων τιμωρείται από το άρθρο 191 του Ποινικού Κώδικα, το οποίο έχει ως εξής: «1. Όποιος δημόσια ή μέσω του διαδικτύου διαδίδει ή διασπείρει με οποιονδήποτε τρόπο ψευδείς ειδήσεις με αποτέλεσμα να προκαλέσει φόβο σε αόριστο αριθμό ανθρώπων ή σε ορισμένο κύκλο ή κατηγορία προσώπων, που αναγκάζονται έτσι να προβούν σε μη προγραμματισμένες πράξεις ή σε ματαιώσή τους, με κίνδυνο να προκληθεί ζημία στην οικονομία, στον τουρισμό ή στην αμυντική ικανότητα της χώρας ή να διαταραχθούν οι διεθνείς της σχέσεις, τιμωρείται με φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή. 2. Όποιος από αμέλεια γίνεται υπαίτιος της πράξης της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται με χρηματική ποινή ή παροχή κοινωφελούς εργασίας».

Η διάταξη αυτή παρατίθεται ανωτέρω ως τροποποιήθηκε κατά την ψήφιση του νέου ποινικού κώδικα με τον ν. 4619/2019. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε επίπεδο κριτικής ήδη έχει υποστηριχθεί ότι με την τροποποίηση αυτή παύει η έννομη προστασία της δημόσιας τάξης, καθώς συγκεκριμενοποιούνται εξαιρετικά τα αγαθά που προστατεύονται.

Άρα, κατά μία έννοια, περιορίζεται και η εφαρμογή της, αφού πρέπει να έχει προκληθεί φόβος σε αόριστο αριθμό ανθρώπων, ή σε ορισμένο κύκλο ή κατηγορία προσώπων, που αναγκάζονται έτσι να προβούν σε μη προγραμματισμένες πράξεις ή σε ματαιώσή τους, με κίνδυνο να προκληθεί ζημία στην οικονομία, στον τουρισμό ή στην αμυντική ικανότητα της χώρας ή να διαταραχθούν οι διεθνείς τις σχέσεις.

Τοιουτοτρόπως, οτιδήποτε ευρισκόμενο εκτός των ως άνω τονισμένων εννοιών, όπως η δημόσια υγεία, είναι προφανές ότι πλέον δεν προστατεύεται από την εν λόγω διάταξη. Και αυτό διότι πλέον δεν αρκεί για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος η πρόκληση ανησυχίας ή φόβου στους πολίτες και η ταραχή της δημόσιας πίστης, σύμφωνα με την προϊσχύσασα διατύπωση, αν δεν προκαλείται ζημία σε συγκεκριμένο τομέα από τους περιοριστικά αναφερόμενους στη νέα

διατύπωση του άρθρου 191 ΠΚ (οικονομία, τουρισμός, αμυντική ικανότητα, διεθνείς σχέσεις).

Άρα, ο νομοθέτης περιόρισε δραστικά την εφαρμογή του σχετικού άρθρου, μη έχοντας λάβει υπόψιν και την μέχρι σήμερα νομολογιακή του εφαρμογή (βλ. απόφαση του 582/2016 Πλημμελειοδικών Βέροιας, αναφορικά με ψευδείς ειδήσεις για εμβόλια που δήθεν προκαλούν καρκίνο). Ο περιορισμός αυτός της εφαρμογής της διάταξης αφήνει ακάλυπτα σημαντικά τμήματα του παραπλανητικού δημοσίου λόγου και της παραπληροφόρησης για ευαίσθητους τομείς (όπως για παράδειγμα η δημόσια υγεία, με αυξημένη εν προκειμένω κρισιμότητα).

Ελέγχουμε την αξιοπιστία των ειδήσεων

Σε κάθε περίπτωση, σήμερα έχουμε –οι περισσότεροι τουλάχιστον– πρόσβαση στην πληροφορία και μπορούμε και πρέπει να ελέγχουμε την αξιοπιστία των ειδήσεων με τις οποίες ερχόμαστε σε επαφή και τις οποίες κοινοποιούμε (βλ. **ερευνητικά πορίσματα** αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των ψευδών ειδήσεων και τον έλεγχο αυτών).

Περαιτέρω, μπορούμε να απευθυνθούμε και σε **οργανισμούς/ιστοσελίδες** οι οποίοι έχουν ως έργο την επαλήθευση ισχυρισμών και ειδήσεων (fact-checking) και τους οποίους προτείνεται να επισκεπτόμαστε ή να εμπλέκουμε στην αναζήτηση της αλήθειας. Πέρα από το να περιμένουμε από τον νόμο την προστασία μας από την παραπληροφόρηση (εξάλλου ανωτέρω έλαβε χώρα η σχετική κριτική), οι ίδιοι οι πολίτες μπορούμε και πρέπει να δείξουμε υπευθυνότητα και σε ό,τι αφορά την εμπιστοσύνη σε αμφισβητούμενου περιεχομένου ειδήσεις, δημοσιεύσεις, διαδόσεις και κυρίως να είμαστε ακόμη πιο προσεκτικοί στον διαμοιρασμό τους.

Μπορούμε, επίσης, μπαίνοντας σε αυτή τη διαδικασία, να αναπτύξουμε τις σχετικές δεξιότητές μας και να είμαστε πλέον πιο "υποψιασμένοι", καταφέροντας καίριο χτύπημα στο φαινόμενο της παραπληροφόρησης. Είθε αυτή η εμπειρία να αποτελέσει έστω ένα μικρό κέρδος, όταν εξέλθουμε από αυτή τη δύσκολη συνθήκη, την οποία σήμερα βιώνουμε. Η σωστή πληροφόρηση βρίσκεται στα χέρια μας!

Το κείμενο αυτό συγγράφεται στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου «Hoaxes και διασπορά ψευδών ειδήσεων – Έρευνα για την (αν)ασφάλεια των ψευδών ειδήσεων μέσω διαδικτύου και την οικονομοτεχνική διάσταση του φαινομένου – Νομική αντιμετώπιση και de lege ferenda», το οποίο χρηματοδοτείται από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) και από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ), με αρ. σύμβασης έργου 80529, σε υλοποίηση της 1ης προκήρυξης ερευνητικών έργων ΕΛΙΔΕΚ για την ενίσχυση μεταδιδακτόρων ερευνητών/τριών, με φορέα υποδοχής το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής.

*Ο Φώτιος Σπυρόπουλος είναι Δικηγόρος – ποινικολόγος (master) και εγκληματολόγος (master). Είναι Διδάκτωρ της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και επιστημονικός υπεύθυνος έρευνας στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής σχετικά με την αντιμετώπιση των fake news. Διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής και στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Είναι αντιπρόεδρος του Κέντρου Μελέτης του Εγκλήματος (ΚΕ.Μ.Ε.).

Η δημοσιογραφία για να είναι αδέσμευτη-ανεξάρτητη πρέπει να χρηματοδοτείται κυρίως από τους αναγνώστες. Πρόκειται για κανόνα αποδεδειγμένης ισχύος. Εάν πιστεύετε ότι το SLpress.gr προσφέρει κάτι ξεχωριστό, ότι αξίζει να επιβιώσει και να βελτιωθεί, ΕΝΙΣΧΥΣΤΕ το.

Ενισχύστε το SLpress.gr

Για να κάνετε δωρεά πατήστε εδώ

Απόρρητο

- Οι απόψεις που αναφέρονται στο κείμενο είναι προσωπικές του αρθρογράφου και δεν εκφράζουν απαραίτητα τη θέση του SLpress.gr
- Απαγορεύεται η αναδημοσίευση του άρθρου από άλλες ιστοσελίδες χωρίς άδεια του SLpress.gr. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση των 2-3 πρώτων παραγράφων με την προσθήκη ενεργού link για την ανάγνωση της συνέχειας στο SLpress.gr. Οι παραβάτες θα αντιμετωπίσουν νομικά μέτρα.